

УДК 330.341.1:332.1

Вергелюк Ю. Ю., Бур І. С., Кобзар І. А.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано основні показники, які впливають на інвестиційний потенціал країни. Проведено дослідження сучасного стану інвестиційної діяльності в розрізі областей України, виокремлено ряд проблем, що перешкоджають ефективній інвестиційній діяльності та запропоновано шляхи їх вирішення. На підставі проаналізованих даних зроблено висновки щодо можливих напрямів подальшого підвищення інвестиційного потенціалу України.

Ключові слова: *інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції.*

Вергелюк Ю. Ю., Бур И. С., Кобзарь И. А.

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье проанализированы основные показатели, которые влияют на инвестиционный потенциал страны. Проведено исследование нынешнего состояния инвестиционной деятельности в разрезе областей Украины, выделены ряд проблем, препятствующих эффективной инвестиционной деятельности и предложены пути их решения. На основании проанализированных данных сделаны выводы относительно возможных направлений дальнейшего повышения инвестиционного потенциала Украины.

Ключевые слова: *инвестиционный потенциал, инвестиционная привлекательность, капитальные инвестиции, прямые иностранные инвестиции.*

Vergelyuk Y.Y., Bur I. S., Kobzar I. A.

INVESTMENT POTENTIAL OF THE REGIONS OF UKRAINE

In the article has been made analyze the main indicators affecting the investment potential of the country. There has been made the research current state of the investment process in the context of the regions of Ukraine, a number of problems are highlighted. A circle of problems present impending effective investment activity and ways of their decision are offered. Based on the data of analyze there has been made the conclusion about possible directions of further increase of investment potential of Ukraine.

Keywords: *investment potential, investment attractiveness, capital investments, direct foreign investment.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах політичної та фінансово-економічної криз в Україні основою відновлення стабільного функціонування та розвитку економіки є реалізація наявного інвестиційного потенціалу, що стає можливим за умови реалізації дієвої та ефективна інвестиційної політики уряду. Збільшення обсягів інвестування у різні види економічної діяльності, вирівнювання диспропорцій інвестиційної активності у регіонах, та як результат – створення сприятливого інвестиційного клімату країни є надзвичайно важливим та актуальним питанням, яке потребує наукового та практичного вивчення.

Інвестиційний потенціал України на тлі глобалізації та інтелектуалізації світової економіки є значною мірою нереалізований, проте має потужні передумови до розвитку. Класичні складові інвестиційної привабливості регіонів України потребують вдосконалення. Бюрократизація бізнес-процесів, адміністративні та регуляторні перешкоди, корупційні елементи та кризові явища макросередовища відштовхують інвесторів, що не дозволяє економіці розвиватися.

У зв'язку із цим особливої актуальності набувають питання, пов'язані з вивченням умов створення сприятливого інвестиційного клімату як країни, так і окремих регіонів, підвищення рівня їх інвестиційної привабливості, залучення інвестицій та ефективна реалізація їх інвестиційного потенціалу, а також розширення та поглиблення євроінтеграційних інвестиційних зв'язків. Створення вигідних умов для капіталовкладень у нашу країну є актуальною проблемою, яка потребує негайного вирішення, адже приплив коштів в українську економіку дасть поштовх до її подальшого відновлення та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінювання інвестиційної привабливості та інвестиційного потенціалу на мезорівні були предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: І. Бережної, Н. Давиденко, А. Жулавського, М.Кужелева, І. Лукаш, О. Луціва, О. Озімчук, С. Сілюкової, Л. Сімків та ін. Значний внесок у дослідження інвестиційного процесу на регіональному рівні зробили багато учених, серед яких на особливу увагу заслуговують праці: І. Бланк, М. Бутко, А. Пересади.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць, дане питання та його окремі структурні частини залишаються недостатньо вивченими. Зважаючи на динамізм умов розвитку інвестиційної діяльності, потребують нових наукових бачень питання:

- визначення сутності поняття «інвестиційний потенціал»;
- оцінки існуючих тенденцій надходження капітальних та прямих інвестицій в економіку України за регіонами;
- виявлення негативних факторів впливу на реалізацію інвестиційного потенціалу регіонів держави;
- побудови ефективних методів реалізації інвестиційного потенціалу регіонів України.

Мета статті. Виявлення особливостей та сучасних тенденцій

формування інвестиційного потенціалу регіонів України та розробка пропозицій щодо його підвищення.

Виклад основного матеріалу. Дослідження практичних засад реалізації інвестиційного потенціалу регіонів вимагає теоретичного обґрунтування сутнісних аспектів даного поняття. У науковій літературі поняття «інвестиційний потенціал» почало активно використовуватись лише в кінці 1970-х років, але і до сьогодні не існує його єдиного бачення. З метою висвітлення авторського бачення «інвестиційного потенціалу» варто зупинитися на вже наявних підходах до визначення даного поняття.

Інвестиційний потенціал можна вивчати на рівні підприємства, галузі, регіону, країни. На думку Бережної І. Ю. інвестиційний потенціал є відповідним чином організована динамічна, взаємопов'язана сукупність інвестиційних ресурсів власне підприємства та інвестиційних ресурсів, залучених ззовні, що перебувають у його розпорядженні та можуть бути за певних умов задіяні в інвестиційній діяльності з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства у майбутньому, враховуючи при цьому стан і характеристики макроекономічного середовища, в якому безпосередньо функціонує підприємство [1, с. 254].

Сілюкова С. М. визначає інвестиційний потенціал як сукупність коштів населення, підприємств, держави та нерезидентів, які потенційно можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності (розглядатися як інвестиційні ресурси) [2, с. 141].

Інвестиційний потенціал – це здатність реалізувати сукупність інвестиційних можливостей щодо генерування додаткових потоків капіталу, завдяки мобілізації наявних ресурсів з метою підвищення ефективності діяльності підприємства, країни, регіону тощо.

Сучасні процеси економічного розвитку, такі як глобалізація, формування «нової економіки», зумовлюють підвищення ролі регіонів

окремих держав у системі національного, так і світового господарства. Інвестиційний потенціал регіону – це засіб мобілізації усіх можливих джерел, що визначає здатність регіону формувати, оптимально розміщувати та ефективно використовувати інвестиційні ресурси території [3, с. 73].

Варто відзначити, що поняття «інвестиційний потенціал регіону» тісно пов'язане із можливостями успішної реалізації інвестицій. Саме тому, з однієї сторони є досить абстрактним та неточним, з іншої – може бути оцінений на основі уже реалізованих там інвестицій (якщо припустити, що усі інвестори зважають на умови). Саме це твердження дозволяє оцінити наявний інвестиційний потенціал регіонів України.

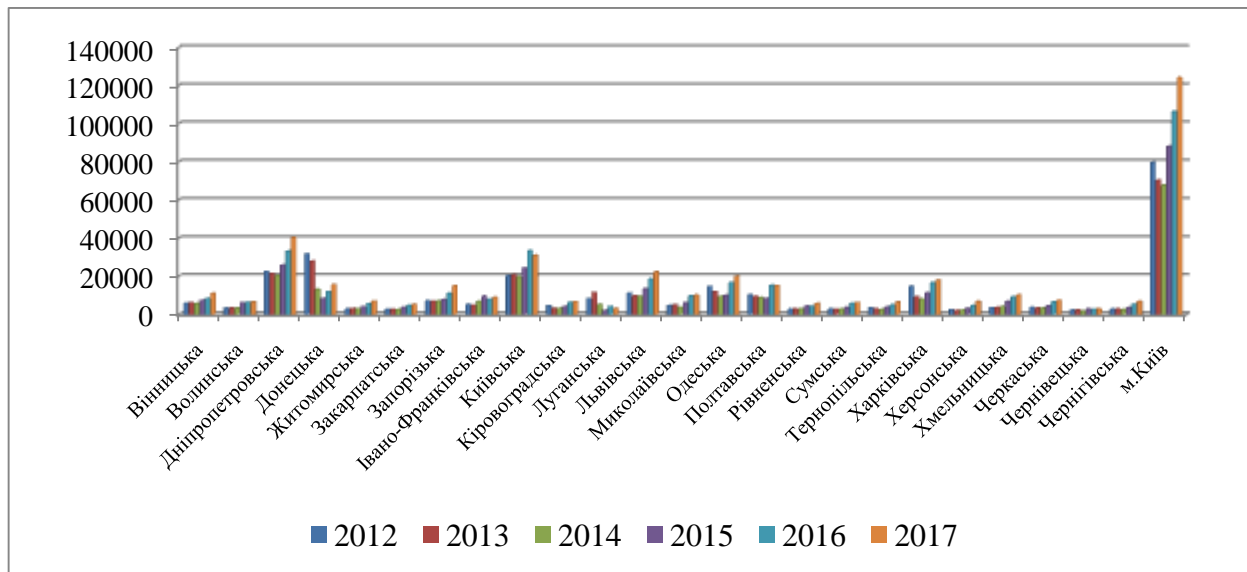
Соціально-економічний стан областей України характеризується проявами гострих кризових явищ, виникнення та розвиток яких обумовлені не лише зовнішніми викликами та несприятливими макроекономічними тенденціями, а значною мірою – негативними наслідками реструктуризації промислових підприємств, військовим конфліктом на сході держави та політичною кризою [4, с. 431].

У зв'язку з цим, збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій є важливою передумовою поступового відновлення економічного зростання шляхом формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні, який забезпечить належні нормативно-правові гарантії іноземним і вітчизняним інвесторам, сприятливі умови для розвитку підприємництва.

Через нерозвиненість фондового ринку в Україні більшість інвестицій здійснюється у капітальній, а не у фінансовій формі, що підтверджується структурою капітальних інвестицій в економіку України протягом останніх шести років (рис. 1).

Капітальні інвестиції є тим показником, який найбільш повно й достовірно характеризує потенціал зростання економіки на найближчу перспективу. Обсяги капітальних інвестицій мають довготерміновий вплив на

розвиток як галузей, так і регіонів держави. У період 2012-2017 рр. спостерігається поступове збільшення обсягів капітальних інвестиційних потоків в економіку України.

Рис. 1. Капітальні інвестиції в розрізі регіонів України у 2012-2017 рр. (станом на кінець періоду, млн. грн.) (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2017 рр. – також без частини зони проведення антитерористичної операції).

Джерело: складено автором на основі [5].

Так, загальний обсяг капітальних інвестицій у 2017 році зріс майже у 1,52 рази у порівнянні з 2012 роком і становив 412 812,7 млн. грн. При цьому слід зазначити, що, не зважаючи на позитивні загальні тенденції, кожен регіон має свої соціальні, природні, транспортні, географічні та інші особливості, які мають вплив як на економічний розвиток, так і на процес формування та використання інвестиційного потенціалу держави.

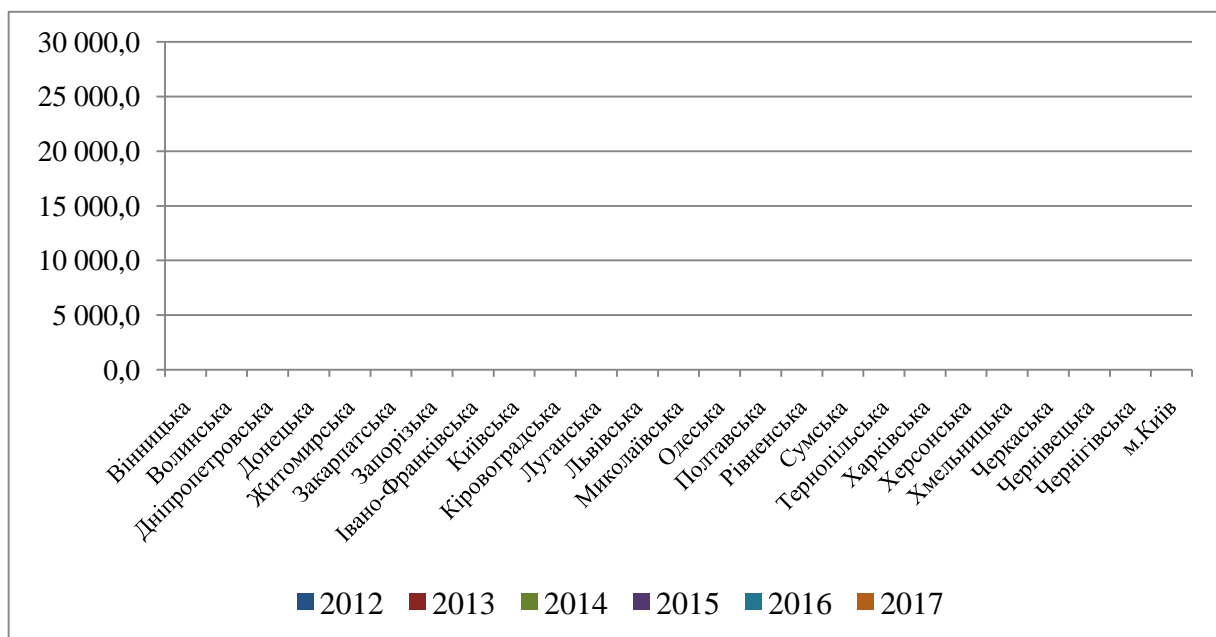
Аналіз показників капітальних інвестицій за регіонами України у 2012-2017 роках свідчить, що їх найбільший обсяг зафіксовано у 2012 році (майже 30%) і сконцентровані вони у м. Києві (79614,2 млн. грн.), а також Донецькій (31722,9 млн. грн.), Дніпропетровській (22509,3 млн. грн.) та Київській (20367,8 млн. грн.) областях.

В той же час, найменші обсяги інвестиційних потоків було направлено в м. Севастополь (2104,6 млн. грн.), Чернівецьку (2229,3 млн. грн.),

Херсонську (2436,7 млн. грн.) області. У 2017 році їх найбільша кількість (більше 30%) була сконцентрована у м. Києві (124174,7 млн. грн.), а також Дніпропетровській (40274,4 млн. грн.) та Київській (31019,9 млн. грн.) областях, тоді як найменшими розмірами інвестиційних потоків притаманні Чернівецькій (2836,2 млн. грн.), Луганській (3044,6 млн. грн.), Закарпатській (5256,5 млн. грн.) областях.

Диспропорції інвестиційної активності та капітального інвестування зумовлені різною інвестиційною привабливістю регіонів України. Рівень розвитку інфраструктури регіону майже повністю визначає можливості залучення інвестицій, що й визначило сучасні тенденції.

Для оцінки інвестиційного потенціалу регіонів України необхідно здійснити аналіз надходження прямих інвестицій у розрізі регіонів, що у більшій мірі ілюструє стан інвестиційної привабливості для іноземного інвестора. Дані діаграми (рис. 2) відображають динаміку надходження прямих інвестицій в економіку держави в розрізі регіонів України.

Рис. 2. Прямі інвестиції в Україні в розрізі регіонів у 2012-2017 рр. (станом на кінець періоду, млн. дол. США)(без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2017 рр. – також без частини зони проведення антитерористичної операції)

Джерело: складено автором на основі [5].

При визначенні інвестиційно привабливих регіонів на особливу увагу заслуговують інвестиції за рахунок коштів іноземних інвесторів, найбільш поширеною і бажаною для приймаючої сторони формою прояву яких є прямі іноземні інвестиції (ПІІ).

Так, обсяги прямих інвестицій в економіку України за 2012-2017 роки зменшились більш як у 1,32 рази (з 51705,3 млн. дол. США у 2012 р. до 39144,0 млн. дол. у 2017 р.). Проте, їх розміщення в регіонах України суттєво диференціюється. Зокрема, найбільшу частину прямих інвестицій у 2012 році було залучено у регіони із найбільшим рівнем виробництва та науковим потенціалом – у м. Київ (23998,6 млн. дол.), а також у Дніпропетровську (9880,1) та Донецьку (3566,7 млн. дол.) області.

Найменші вкладення у 2012 році спостерігалися у Тернопільській (63,9 млн. дол.), Чернівецькій (64,2 млн. дол.) та Кіровоградській (90,9 млн. дол.) областях. У 2017 році найбільшу частку прямих інвестицій в економіку України становили: м. Київ (23103,4 млн. дол.) та Дніпропетровська область (3815,5 млн. дол.). Найменшими надходження прямих інвестицій були у Тернопільській (45,0 млн. дол.), Чернівецькій (57,7 млн. дол.) та Кіровоградській (68,3 млн. дол.) області.

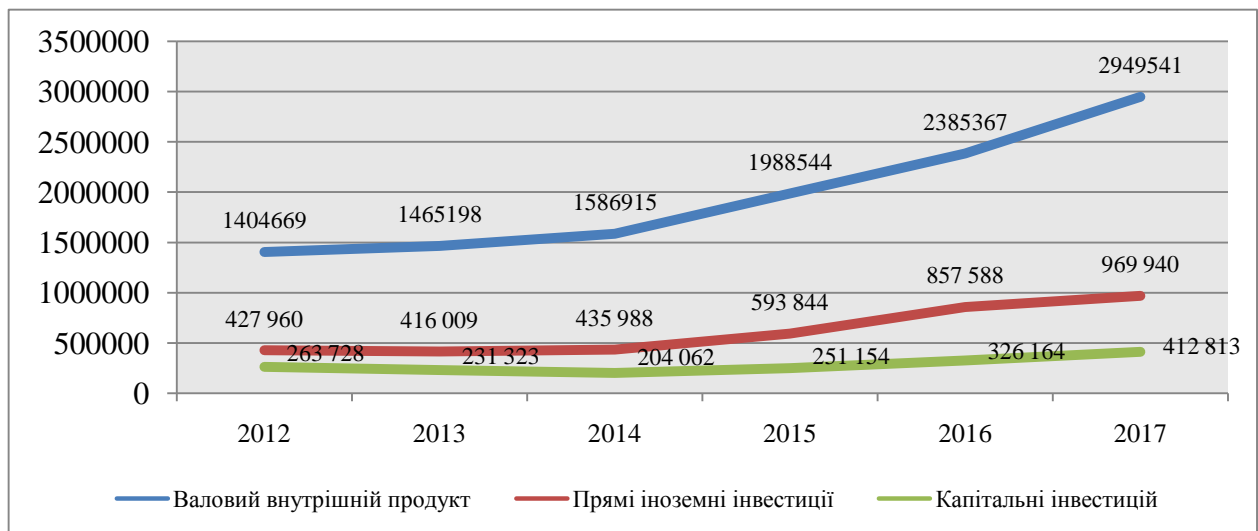
Високий показник інвестиційної привабливості м. Києва пояснюється його статусом фінансового центру країни, а диверсифікованість економіки міста дозволяє щороку залучати значні обсяги закордонних інвестицій. Лідируючі позиції Дніпропетровської та Донецької областей (до 2016 р.) пояснюються значними капіталовкладеннями у промислові об'єкти регіонів, яких не вистачає у областях з найменшими вкладеннями.

Розмір прямих іноземних інвестицій свідчить про розкритий інвесторами економічний потенціал регіону. Цей потенціал є фактором інвестиційної привабливості регіону. Крім цього, ПІІ покращують якість ділового середовища, посилюючи ринкову конкуренцію та стимулюють

підвищення продуктивності праці. Зростання рівня конкуренції є одним із чинників зменшення загального рівня виробничих затрат на ринках окремих видів продукції [6, с. 107].

Приймаючи рішення про розміщення виробництва в тій чи іншій країні інвестор, насамперед, оцінюється її потенційний інвестиційний ринок. Міжнародні агентства в якості ключового параметру використовують макроекономічний показник валовий внутрішній продукт (ВВП) [7, с. 224-225]. У зв'язку з цим, постає необхідність порівняння величини ВВП з розмірами капітальних і прямих іноземних інвестицій (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка валового внутрішнього продукту, прямих іноземних та капітальних інвестицій в економіці України протягом 2012-2017 рр. (станом на кінець періоду, млн. грн.) (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2017 рр. – також без частини зони проведення антитерористичної операції)

Джерело: складено автором на основі [5].

Так, згідно із даними, зображених на рис. 3, із 2012 до 2014 року питома вага прямих інвестицій в загальній сумі ВВП зменшилась з 30,47% до 27,47% відповідно, але збільшилася до 32,88% у 2017 р. Питома вага капітальних інвестицій в загальній сумі ВВП мала тенденцію до зменшення з 18,78% у 2012 р. до 12,63% у 2015 р., а у 2017 р. дещо зросла – 14,00%. Також, можна спостерігати більший темп росту ВВП, ніж прямих та капітальних інвестицій

протягом досліджуваного періоду.

Таким чином, дослідження нинішнього стану інвестиційної діяльності в розрізі областей України свідчить про існування міжрегіональної асиметрії у територіальному розподілі інвестиційних ресурсів.

З метою реалізації інвестиційного потенціалу регіонів України виникає потреба у поступовому позбавленні негативних явищ у економічній та політичній системах держави, яким на сьогодні притаманні такі риси:

- низька прогнозованість результатів інвестиційної діяльності;
- високий рівень корупції;
- нестабільність правового та політичного середовища;
- бюрократичні бар'єри ведення бізнесу;
- відсутність податкових стимулів;
- несприятливі макроекономічні умови.

Такі перепони є досить вагомими стримуючими факторами реалізації інвестиційного потенціалу регіонів, що особливо актуалізується в час фінансово-економічної кризи .

Формування позитивного інвестиційного іміджу, популяризація інвестиційного потенціалу областей України передбачають такі шляхи досягнення:

- проведення активної інформаційної політики щодо інвестиційного потенціалу регіонів;
- висвітлення позитивного досвіду інвестиційної діяльності на семінарах, конференціях, виставках, інвестиційному порталі;
- проведення заходів, спрямованих на поглиблення міжнародного співробітництва;
- забезпечення максимального сприяння реалізації інвестиційних проектів тощо.

Варто погодитися із думкою Лукаш І. М., що до визначення факторів

підвищення рівня інвестиційного потенціалу регіонів України, серед яких є покращення управління інвестиційною діяльністю на рівні регіонів, яке здійснюється за двома напрямками:

- шляхом розвитку ринкової інфраструктури, підвищення рівня заробітної плати, рівня зайнятості економічно активного населення, покращення соціальної ситуації, розширення доступу до перспективних ринків збуту продукції, підготовка високопрофесійних кадрів та (інформаційна) модернізація виробничого потенціалу;

- за допомогою оптимального регулювання обсягів централізованих капіталовкладень в економіку регіону [8, с. 112].

Спіфанова М. І. з метою поліпшення інвестиційного потенціалу регіонів України рекомендує місцевим органам влади працювати за наступними напрямками:

- підвищення ефективності роботи місцевих органів влади;
- захист прав власності;
- запровадження механізму акумулювання вільних коштів, зокрема у венчурних фондах;
- створення системи страхування інноваційних ризиків;
- акумуляція коштів населення у рамках систем соціального та пенсійного страхування та їх спрямування на довгострокове кредитування інвестиційної діяльності;
- посилення інвестиційної активності населення та забезпечення гарантованого захисту їхніх заощаджень [9, с. 92].

Також важливо розвивати взаємозв'язки між місцевими підприємствами та іноземними інвесторами, сприяти об'єднанню економічних суб'єктів у ланцюги постачань і вироблення кінцевої продукції на регіональному рівні шляхом сприяння відкриттю їх представництв закордоном, проведення презентацій економічного, агропромислового,

природного, культурного та промислового потенціалу областей та розповсюдження інформації про зовнішньоекономічний потенціал регіонів серед дипломатичних представництв України. Такий підхід заохочуватиме товарообіг у межах області, сприятиме розвитку попиту й регіонального ринку, забезпечуватиме випуск продукції з більшою доданою вартістю і може виступити фактором, який сприятиме активізації регіональної економіки.

Висновки. Отже, низький рівень інвестування в регіонах за наявності значного інвестиційного потенціалу вимагає уваги до можливих шляхів його реалізації. Проведений аналіз показників інвестиційної активності в регіонах України дав змогу виявити диспропорції, а також констатувати негативний вплив кризових явищ в економіці на реалізацію інвестиційного потенціалу. У зв'язку з цим, з метою подолання проблеми реалізації інвестиційного потенціалу областей необхідно вдатися до дій, які б активізували даний процес та мінімізували ризики інвесторів, а саме: проводити заходи у регіонах, спрямовані на активізацію міжнародного співробітництва, покращувати управління інвестиційною діяльністю за допомогою оптимального регулювання обсягів капіталовкладень, впроваджувати механізми акумулювання вільних коштів та ін. Реалізація зазначеного сприятиме ефективному розвитку регіонів та активізує інвестиційну активність. Подальше налагодження відносин міжнародного співробітництва, зростання надходження інвестицій дозволять більш ефективно й оперативно вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України та підвищуватиме інвестиційний клімат в цілому.

Список джерел:

1. Бережна І. Ю. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу / І. Ю. Бережна // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2010. – № 6. – С. 253-258.
2. Сілюкова С. М. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як

об'єкт державного регулювання / С. М. Сілюкова // Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х.: Вид-во «ДокНаукДержУпр». – 2013. – Січень. – Вип. 1 (13). – 184 с.

3. Жулавський А. Ю., Кобушко Я. В. Фактори відтворення інвестиційного потенціалу регіону // [Електронний ресурс] А. Ю. Жулавський, Я. В. Кобушко Економічний простір. – 2010. – №7. – С. 70-77. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/24187/1/vestnik_KhPI_2010_7_Zhulavskiy_Investytsiyni.pdf.

4. Сімків Л. Є. Стан інвестиційної активності в регіонах України / Л. Є. Сімків // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. №2. – С. 430-435.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

6. Луців О. В. Напрями формування інвестиційного потенціалу регіонів України / О. В. Луців // Фінансовий простір. – №1 (13). – 2014. – С. 106-111.

7. Озімчук О. В. Вплив інвестицій на економічний розвиток України / О. В. Озімчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 6. – С. 224-228.

8. Лукаш І. М. Інвестиційний потенціал регіонів України: основні фактори формування та використання / І. М. Лукаш // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р. – С. 106-112.

9. Давиденко Н. М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів / Н. М. Давиденко // Економічний форум. – 2017. – №2. – С. 86-93.

10. Кужелев М.А. Управление инвестиционным потенциалом предприятия в контексте бюджетного регулирования инновационного развития Украины / М.А. Кужелев, М.О. Житарь // Економіка і суспільство. - 2016. - Випуск 4. - С. 302-307

Вергелюк Юлія Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).

Бур Ірина Сергіївна, Кобзар Інна Анатоліївна – здобувачі вищої освіти ННІ фінансів, банківської справи Університету Державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).